

สมโรจน์ สำราญชลารักษ์ เครือข่ายหมอพื้นบ้าน จ.แพร่

ยาไทยจะไปทางไหน

ยุคสมุนไพรใกล้สูญพันธุ์

5 ก่อน ที่อิมแพคเมืองทองธานี ฮอลล์ 7-8 ในแสวงา “สมุนไพรจะหมดไปไทยจะไปทางไหน” ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งภายในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท ครั้งที่ 2 ผู้ร่วมเสวนาประกอบด้วย **ดร.อุษา กลิ่นหอม** ผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, **สมโรจน์ สำราญชลารักษ์** นักอนุรักษ์ในเขตพื้นที่สมุนไพร จาก จ.แพร่, **สิงห์ บรรเทาโฮง** หมอยาพื้นบ้าน จาก จ.อุดรธานี โดยมี **วีรพงษ์ เกรียงสินยศ** จากมูลนิธิสุขภาพไทย เป็นผู้ดำเนินรายการ

สิงห์ บรรเทาโฮง หมอยาพื้นบ้านเล่าว่า ก่อนหน้านี้ชุมชนมีสมุนไพรในท้องถิ่นค่อนข้างมาก สามารถหาได้ตามหัวไร่ปลายนาน หรือในป่าชุมชน แต่เดี๋ยวนี้สูญหายไป ทำให้การเก็บยารักษาโรคพื้นบ้านของหมอสมุนไพรยากขึ้น เพราะแต่ละโรคก็อาศัยสมุนไพรหลายชนิดผสมกัน บางชนิดต้องไต่ต้นไม้สูงขึ้นไปเก็บจากฝังบาว เช่น **แอม** กับ **ม้ากระต๊อบโรง** ในเมืองไทยมีเหลืออยู่น้อยมาก และการสั่งซื้อก็ตรงกับความต้องการบ้าง ไม่ตรงบ้าง หลายครั้งที่พบว่า เป็นเพียงสมุนไพรที่มีบางส่วนคล้ายกับสมุนไพรที่สั่งซื้อ แต่ไม่ใช่สมุนไพรชนิดที่

ต้องการ ก็ต้องยอมเสียเงินฟรี “วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ทำให้ต้องหาวิธีอนุรักษ์พืชสมุนไพรอย่างจริงจังมากขึ้น หากเป็นสมัยก่อน ได้กล้าสมุนไพรมา หมอยาสูงอายุจะหอบไปปลูกในป่าชุมชน ป่าช้าดอนปู่ตา ไม่มีคนอื่นให้ความสนใจ แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา กลุ่มครูให้ความสนใจพืชสมุนไพรมากขึ้น รู้ว่ามีหมอยาได้กล้าสมุนไพรมาปลูกก็จะพานักเรียนมาดูแล ทำให้เด็กรู้จักพืชสมุนไพรทางอ้อม” สิงห์ กล่าว

ด้านนักอนุรักษ์ในเขตพื้นที่สมุนไพร **สมโรจน์ สำราญชลารักษ์** เสริมมุมมองว่า เมื่อพูดถึงสมุนไพรต้องยอมรับว่า แต่ละภูมิภาค

กรุงเทพธุรกิจ

Krungthep Turakij
Circulation: 200,000
Ad Rate: 2,370

Section: จุติประภาย/วาไรตี้

วันที่: ศุกร์ 3 กรกฎาคม 2558

ปีที่: 28

ฉบับที่: 9780

หน้า: 7(บน)

Col.Inch: 112.28 Ad Value: 266,103.60

PRValue (x3): 798,310.80

ศิลป์: สีสี่

หัวข้อข่าว: ยาไทยจะไปทางไหนยุคสมุนไพรใกล้สูญพันธุ์

สมุนไพรที่ทรงคุณค่า

แทบจะสูญหายไปแล้ว ทั้งยังพูดกันเสมอว่า ถ้าไม่มีก็ไปซื้อที่ลาวได้ เช่น ว่านข้าวเย็นเหนือ แต่ตอนนี้ แม้แต่ในลาวก็สูญหายไปเช่นกัน จากการเปิดให้จีนเข้ามาล้มปทานป่า ดังนั้น ในอนาคตอันใกล้ ถ้าสมุนไพรหมดป่า หมอยาพื้นบ้านก็คงต้องเลิกอาชีพโดยปริยาย ทั้งที่ผ่านมาก็กฎหมายบังคับให้เลิกยังไม่สามารถบังคับได้

“กระทั้งหอม ที่เป็นไม้ล้มลุกที่มีมากในจ.แพร่ ยังเหลืออยู่น้อยมาก ในพื้นที่แห้งแล้งต้นหอมตายหมด ชาวบ้านต้องใช้ครามย้อมผ้าแทนหอม และเครือข่ายหมอพื้นบ้าน ก็รณรงค์ให้มีการปลูกหอม ทั้งเพื่อเป็นยาและเป็นพืชเศรษฐกิจ เนื่องจากตามภูมิปัญญาพื้นบ้านพบว่า

หอม สามารถช่วยลดอาการไข้ลงได้ ขณะเดียวกันคิดว่า ถ้านำสมุนไพรที่สูญหายหรือใกล้สูญหายกลับมาฟื้นฟู ก็ต้องดูแล และใช้อย่างระมัดระวังด้วย จะได้มีใช้อย่างเพียงพอไม่ต้องไปเสาะหาจากประเทศอื่นๆ อีก”

ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร **ดร.อุษา** สรูปภาพปัจจุบันว่ามีคนใช้สมุนไพร 2 กลุ่มหลักคือ คนในเมือง และหมอยาชนบท ซึ่งกลุ่ม

หัวข่าข้าวเย็นเหนือ

หลังรู้จักพืชสมุนไพรค่อนข้างดี ไม่น่าเป็นห่วงมากนัก แต่กลุ่มแรก ถ้าขาดองค์ความรู้ ก็อาจแยกพืชสมุนไพรที่คล้ายกัน แต่สรรพคุณต่างกันไม่ออก เช่น ตะกวด หรือก้านแพงเข้ากัน จากประสบการณ์เดินป่ามาหลายสิบปี พบแค่ครั้งเดียวที่ จ.อุดรธานี แต่มีพืชอีกชนิดหนึ่ง คือ

ก้านแพงเจ็ดชั้น ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากจนคนไม่รู้อาจคิดว่าเป็นชนิดเดียวกัน

“ฉะนั้น ต้องจัดทำฐานข้อมูลทั้ง 2 วง คือ วงหมอพื้นบ้าน กับวงคนเมือง ว่าอะไรเป็นสมุนไพรพื้นบ้านและเป็นที่ต้องการ นอกจากนี้ ยังต้องมีการศึกษาวิจัย และสร้างแหล่งเรียนรู้ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ส่องเสริมให้โรงเรียนเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมในโรงเรียน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางภูมิปัญญา แต่ครูไม่เข้าใจ พอจะมีคนมาตรวจหรือดูงาน ก็ซื้อขิงข่าตะไคร้มาปลูกเฉพาะหน้าไป การส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม”

ชัชวาลย์ ชูวา หัวหน้าศูนย์สมุนไพร ตะบัลไพร อ.สิขรภูมิ จ.สุรินทร์ เล่าจากการทำงานว่า “สมุนไพรหลักๆ ที่ตลาดต้องการตลอดเวลา คือ โพล ขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร ว่านชักมดลูก ผีวมะกรูดเพราะนำไปใช้ทำลูกประคบ สบู่ต่างๆ นำไปใช้อบสมุนไพร อย่างตอนโรคซาร์สระบาด ฟ้าทะลายโจรของเราขายดีมาก”

ปัจจุบัน สมุนไพรของตะบัลไพรเป็นที่ยอมรับของโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ นำสมุนไพรไปรักษาพร้อมกับยาแผนปัจจุบัน รักษาโรคต่างๆ เช่น ยารักษาโรคจิตสติดวงหาย ยาคลายเส้น ยาโรคเบาหวาน กลุ่มอาการโรคเรื้อรังต่างๆ รวมทั้งโรคมะเร็งแม้ยาสมุนไพรจะไม่ได้ทำให้คนไข้หายขาดแต่ทำให้ผู้ป่วยสบายขึ้น ไม่ทุกข์ทรมานรวมทั้งใช้การรักษาอื่นร่วม เช่น การใช้สมุนไพรบำบัด การต่อเชื่อมกระดูก เป็นต้น

เมื่อแพทย์แผนไทยได้รับความสนใจ คนไทยเริ่มหันมาใช้สมุนไพรมากขึ้น ศูนย์ตะบัลไพรได้จัดตั้งเป็นโรงงานผลิตยาในปี 2541 และต่อยอดมาส่งเสริมให้คนในชุมชนปลูก

สมุนไพร โดยมูลนิธิสุขภาพไทยเข้ามาให้ความรู้เรื่องวิธีการปลูก ระยะเวลาการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ยาสมุนไพรมีสรรพคุณเข้มข้นที่สุด ชาวบ้านใช้พื้นที่เล็กๆ ในสวนหลังบ้านปลูกสมุนไพร ไม่ว่าจะเป็นขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร มะกรูด เสดดพังพอน เป็นต้น ผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากชุมชนเหล่านี้ ส่งไปยังโรงพยาบาลชุมชน 17 แห่ง ในจังหวัดสุรินทร์ และยังมีโรงพยาบาลนอกพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ที่ส่งวัตถุดิบบางชนิดนำไปปรุงยา

“กลุ่มสมุนไพรหายากหลายชนิดกำลังสูญพันธุ์ เช่น เถาวัลย์เปรียง เมื่อมีผลวิจัยรับรองสรรพคุณในแง่ตัวยาแก้ปวดเมื่อย เดิมที่มีอยู่ในพื้นที่จำนวนมากตามคันทนา แต่เมื่อบริษัทยาจากกรุงเทพฯ สั่งซื้อมากขึ้น มาขนไปเป็นคันรถ 10 ล้อ ทำให้ตอนนี้เริ่มหายากแล้ว”

ปรากฏการณ์ของสมุนไพรหายาก กำลังถูกรุกรานเช่นเดียวกับพื้นป่าของประเทศไทย การส่งเสริมให้ปลูกกลายเป็นเรื่องจำเป็น จนมีการจัดตั้งกองทุนขึ้นมาเพื่อให้คนมาร่วมบริหารจัดการเงินสนับสนุนในการปลูกสมุนไพร โดยผู้สนใจบริจาคเงินซื้อสมุนไพรหายากต้นละ 50 บาท เงินจำนวนนี้จะจัดหากล้าพันธุ์สมุนไพรและการดูแลรักษาให้เติบโต ซึ่งปลูกในพื้นที่ทำงานของเครือข่ายหมอพื้นบ้าน 4 แห่ง เช่น ป่าชุมชน ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่ สมุนไพรที่จะปลูก อาทิ หัวข้าวเย็นเหนือ นมนาง ปลาไหลเผือก เป็นต้น ป่าชุมชน ต.ป่าตอง อ.แม่จัน จ.เชียงราย สมุนไพรที่จะปลูก ได้แก่ เหมือดคน สารภี ค้าฝอย

วีรพงษ์ เกรียงสินยศ สรูปในช่วงท้ายว่า ตลอด 20 ปีที่ผ่านมา การฟื้นฟูการใช้สมุนไพรไทยเป็นไปอย่างก้าวกระโดด โรงพยาบาลของรัฐมีการใช้สมุนไพรเยอะมาก และหน่วยงานอื่นๆ ก็ใช้มากขึ้นเรื่อยๆ แต่สมุนไพรกลับลดลง เช่น ขมิ้นชัน พืชใกล้ตัวที่ไม่เป็นยาอย่างเดียว แต่ใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางด้วยบางช่วง จึงขาดแคลน และต้องนำเข้าจากพม่า และกระเทบหนักเมื่อมีการปิดด่านชายแดน

อย่างไรก็ตาม แม้สมุนไพรในป่าจะวิกฤติ และปลูกได้ไม่ทันสถานการณ์ แต่คนกลุ่มหนึ่งก็พยายามทำอยู่ และให้กลุ่มคนเมืองที่มีความเข้าใจเรื่องนี้เข้ามาสนับสนุน ขณะเดียวกันยังถึงเวลาต้องปฏิรูปกรมป่าไม้ เพราะนำเมล็ดพันธุ์พืชต่างประเทศมาเพาะแล้วแจกให้ประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ ปลูก ทั้งนี้ น่าจะพิจารณาตามภูมินิเวศเป็นหลัก